

نوشته از بصیر دهباز

بمناسبت روز جهانی زبان مادری

امروز ۲۱ فبروری روز تجلیل از روز جهانی زبان مادری است و بزرگداشت از اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ سازمان ملل متحد است.

۲۱ فوریه از طرف یونسکو به عنوان روز جهانی زبان مادری نامگذاری شده است. نامگذاری این روز در کنفرانس عمومی یونسکو در سال ۱۹۹۹ م. به منظور کمک به تنوع زبانی و فرهنگی انجام شده است. مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز به دلیل اهمیت زیاد آن، سال ۲۰۰۸ را سال جهانی زبانها اعلام کرد.

دلیل نامگذاری روز جهانی زبان مادری از زمانی آغاز شد که در سال ۱۹۵۲ دانشجویان دانشگاههای مختلف شهر داکه پایتخت امروزی کشور بنگلادش که در آن زمان پاکستان شرقی نامیده می شد و هنوز مستقل نشده بود، از جمله دانشجویان دانشگاه داکه و دانشکده پزشکی آن تلاش جهت ملی کردن زبان بنگالی به عنوان دومین زبان پاکستان (در کنار زبان اردو) تظاهرات مسالمت آمیزی در این شهر براه انداختند.

اهمیت تجلیل از زبان مادری با این اصل بزرگ نهفته است که زبان مادری با واژه های حق زنده گی ، حق آزادی و حق و امنیت شخصی گره خورده است که این سه مفاهیم برجسته و اساسی در سرخط اعلامیه جهانی حقوق بشر تذکر یافته اند. در اعلامیه جهانی حقوق بشر مصوب ۱۹۴۸ ملل متحد چند مفهوم دیگری اند که این سه واژه یا مفاهیم اصلی را تکمیل و آنها را در فرعیات به توضیح میگیرند. این مفاهیم عبارت اند از " حق یکسان بحیث اساس آزادی، عدالت و صلح که در تقابل با تعصب، تحقیر به حقوق دیگران، ترس و ارباب و اعمال وحشیانه قرار میگردند.

حق داشتن زبان مادری، حفظ ، سچه سازی، انکشاف و حمایت زبان در واقعیت تضمین حق داشتن هویت، زبان ، مذهب و فرهنگ و دیگر داشته های پر ارزش اجتماعی در کشور ما تلقی میگردد که با کثرت قوم ها، زبان ها و سایر ارزش های کلتوری و فرهنگی ارتباط دارد . برای احترام، تمکین به حق داشتن ، حفظ و انکشاف این ارزش های کلان

ملی باید ضمانت های قانونی وجود داشته باشد که هیچ گروه، قوم، و گروه های مسلط در حکومت و یا رژیم حق فشار، محدود ساختن زمینه انکشاف، برخورد تعصب آمیز نسبت به یک زبان، قوم، هویت و مذهب را نداشته باشد

در افغانستان در بیش از ۲۳ سال اخیر موضوع برخورد های تعصبگرایانه زبانی در میان حلقات و گروه های روشنفکر و اخصن تعداد از جلابان زبان و قوم در داخل نظام و اوگانهای دولتی، منجمله پارلمان کشانیده شد که جو بی اعتمادی را تا سطح شکل دادن یکی از فکتور های سقوط نظام عمیق ساخت.

با تصرف ارگ توسط گروه طالبان و اکنون رژیم آنان، تعصب در برابر ارزش های بزرگ ملی مانند قوم، زبان و مذهب در یک سطح بالاتر و با سو استفاده از شریط بی قانونی جامعه را به جنگل بدون قانون مبدل ساخته و تحت بهانه های مختلف سیاست های تبعیضی را در برابر این داشته های ملی منجمله زبان های مادری عملی مینمایند. برخورد های تعصب گرایانه طالبان در دانشگاه بلخ و فاکولته ادبیات و علوم بشری دانشگاه کابل، نوشته لوحه های ادارات و موسسات حکومنی در ولایان مانند خوست، پکتیا و پکتیکا به یک زبان، پاکسازی کتابخانه پوهنتون کابل از آثار پر بهای تحقیقی و سیاست های تبعیضی در اکادمی علوم افغانستان، تغیر زبان رسمی نامه ها و مکاتیب رسمی از تعداد ار اورگانهای دولتی و دهها موارد دیگر که بدون شک بیان آغاز و تداوم فشار و تبعیض در برابر زبان های دیگر منجمله در برابر زبانهای رسمی افغانستان تلقی میگردند.

اهمیت تجلیل از روز بین المللی زبان مادری در جامعهها با کثرت قوم، مذهب، زبان، کلتور و عادات موضوع مهم و ادای یک مسئولیت ملی و وطنی است زیرا زبان مادری صرف نظر از اینکه زبان یگ گروه اتنیکی کوچک و یا بزرگ باشد، بخشی از هویت یک انسان، یک جامعه کوچک و جامعه ملی را تشکیل میدهد که از آن برخاسته است، بزرگ شده است و همه داشته های و احساس خود را با این زبان بیان و با دیگران شریک میسازد.

هر گروه اتنیکی در یک خطه معین دارای زبان اند که با آن نه تنها داد و ستد و تأمین روابط اجتماعی میکنند بلکه با زبان معین تبادل احساس میکنند و همچنان احساس یکدیگر را به ساده گی درک میکنند. زبان هم یک پدیده تاریخی است. هیچ زبانی را بدون قدامت تاریخی که به هزاران سال میرسد، نمیتوان جستجو نمود. زبان جز هویت قومی و اتنیکی است که نظربه محلات یک خطه با لهجه و دیالکت های متفاوت شکل گرفته است. احترام به داشتن و حفظ زبان که فرد در آن پرورش یافته است، انکشاف زبان و سچه نگهداشتن زبان یک حق طبعی و حق بشری است.

تعلیم و تربیت اجتماع مبنی بر رعایت و احترام به این حق بشری حکم مینماید که هر گروه اتنیکی که دارای یک زبان معین اند، حق انکشاف و سچه ساختن زبان خویش را دارند. ولی باید تذکر داد که تغیر در واژه های زبانی و انتخاب نام و تعریف یک زبان نباید موضوع جریبحث های مبنی بر اهداف سیاسی بوده، بل در نتیجه تحقیقات و کاوش های دانشمندان بخش ادبیات و فرهنگ، سیمینار ها و کنفرانس های علمی-ادبی در سطح مجامع علمی و اکادمیک صورت گیرد. تجارب مربوط به به بحث کشانیدن روی کاربرد واژه ها و یا انتخاب نام و تعریف زبانها روی اهداف سیاسی نا مشروع و بعضاً در تقابل با مفاهیم ملت واحد، منافع ملی، غرور ملی میتوانند قرار گیرند.

در جامعه افغانی با کثرت اقوام موضوع اقلیت و اکثریت نمیتواند بشکلی مورد بحث و ارزیابی قرار گیرد که اصل حقوق، عدالت و آزادی های بشری را برای اقوام دیگر ساکن در کشور مورد تحدید و تهدید قرار داده و اصل ایده ملت واحد، هویت ملی و منافع ملی و معیار های وطنپرستی را زیر سوال قرار داد.

زبان های مختلفه افغانستان در یک روند طولانی تاریخ رشد و تکامل یافته اند. مردمان هر زبان حق دارند زبان خویش را انکشاف دهند و در سجه سازی آن همت گمارند و این حق را برای تمام زبان های دیگر نیز قایل و بدان احترام گذارند.

تغیر و تعویض واژه ها در یک زبان و یا تغیر نام و صفت یک زبان صرفاً از طریق سمینار ها و کنفرانس های علمی- ادبی در مجامع علمی و اکادمیک و توسط دانشمندان رشته صورت گیرد. انتخاب واژه های اصلی در یک زبان در اسناد رسمی مورد استفاده قرار دارند ، باید مجاز و عاری از اجبار و حساسیت ها باشد.

هر قومی از اقوام کشور حق دارد به سنن و عنعنات پسندیده خویش افتخار نماید ولی رعایت آنرا بر اقوام دیگر از دید اجبار نبیند.

هویت مبنی بر قوم، زبان ، مذهب و فرهنگ و رسوم و عنعنات پسندیده شان باید بحیث داشته های پر افتخار ملی و هویت ملی کشور تلقی و بدان احترام و افتخار گردد.